

DEO DUCE!
SPECIMEN ACADEMICUM
De

CONSENSU RATIONIS & FIDEI,

Quod,
*Suffragante Amplissima Facultate Philosophica
in Regia Academia Aboënsi,*

PRÆSIDE

HENRICO HASSEL,

Eloquent. Profess. Reg. & Ord.

Publico bonorum examini modeste submittit

JOHANNES GEZELIUS,

J. F. N. Pronepos.

Die VI. Junii Anni MDCCXLIV.

Loco horiqve solitis.

ABOÆ,

Excud. JOH. KIEMPE, Reg. Acad. Typogr.

S:æ R:æ M:is
Regniqve Sveciæ
SUMMÆ FIDEI VIRO

Ac
SENATORI,
Nec non
Academiæ Aboënsis
CANCELLARIO,
Excellentissimo Illustrissimoqve
BARONI,

D^N. OLAVO
CEDERSTRÖM.

MÆCENATI SUMMO.

*Q*uem rerum humanarum Rector ac Modera-
tor Summus, Reipublicæ consiliis administran-
dæ, fulcrum posuit atqve columen, Quem Idem
Clementissimum Numen cæmenis nostris Auraiçis
Epho.

S:æ R:æ M:is
MAXIMÆ FIDEI VIRO,
Regii Regniqve Collegii
Militaris PRÆSIDI,

Illustrissimo
BARONI,

D^N. CAROLO
CRONSTEDT

MÆCENATI MAXIMO.

*I*lluxit tandem dies tot votis expetitus, DOMI-
NE ILLUSTRISIME, quo documentum
quoddam venerationis, ad hoc usque tempus
mente solum recondita, in publicum edere
co.

Ephorum ac Patronum constituit exoptatissimum
Quemque insignes virtutes commune singulorum li-
teris operam navantium praesidium fecerunt, TIBI,
EXCELLENTISSIME DOMINE, in quo haec omni-
a conveniunt, mente manuque devota haec studio-
rum primitias non dubito consecrare. *Aspice au-*
tem fronte serena, quod sola pietas non fucata
mentique alte infixata provocat officium. Neque
CELSITUDINE TUA plane indignum iudices, favo-
ris TUI me saltem particula beare; fovet namque
sol radiis fulgentissimis, non solum qua excelso posita
sunt loco, sed etiam qua ima cernuntur valle, imo
haec efficacius, quam illa. Fas itaque, ut de gratia
TUA certo mihi, quo caepi venerationis cultu, **TE**
MÆCENATEM incomparabilem semper prosequi
liceat. Sic non intermittam vota nuncupare calidissi-
ma pro perenni incolumitate ac flore **TANTI HE-**
ROIS, Cui me fortunamque meam cernuus commendo

EXCELLENTISSIMI NOMINIS TUI

subjectissimus alienus
JOH. GEZELIUS
J. F. N. Pronepos

coram oculis TUIS sistere mihi licet. Placuit e-
nim TIBI, **VIR ILLUSTRISIME**, inde a longo
retro tempore me, nullis id servitiis promerentem,
singulari gratia ac favoris affectu dignari; quare
meum est exitque semper tantum colere **PATRO-**
CINIUM, reverentiamque in **MÆCENATEM**, quo
fieri unquam potest modo, testatam facere.
Proinde sacri huius officii memor, opusculum
hoc, tenue licet atque exile TIBI, **PATRONE**, in-
scribere sustineo, submisse orans atque obse-
crans, oblatum benigne admittas, & quam
ad praesens usque mihi contulisti gratiam, ean-
dem in posterum etiam perpetuam conserves.
Faxit **DEUS O. M.** ut inter mortales quam
diutissime superstes valeas, vigeas floreasque!
ita voveo.

ILLUSTRISIMI NOMINIS TUI

devotissimus alienus
JOH. GEZELIUS
J. F. N. Pronepos

S:æ R:æ M:ris
Magnæ Fidei VIRO

Et
Instrumenti Bellici
SUMMO PRÆFECTO,
Perillustri
BARONI,

**DN. PETRO
SIÖBLAD**

MÆCENATI MAGNO.

Non ex longinquo sunt arcessenda rationes,
hunc ingenii fœtum VOBIS offerre consti-
condignam benivolentiam, quam scientiarum bo-
vatim vero suspicio gratiam atque favorem, quo
igitur, MÆCENATES opusculum hoc, omniq; vi-
quam toties experiri licuit benivolentia freius, pie-
gans, hanc venerabundi anisni declarationem fa-
numero locum concedatis mihi, qui fausta VO-

PERILLUSTRUM NO.

Cultor De-
JOH. GE.
J. F. N.

S:æ R:æ M:ris
Magnæ Fidei VIRO,
GENERALI MAJORI

Ac
DIRECTORI Archite&uræ
Militaris,

Generosissimo DOMINO,

**DN. GABRIELI
CRONSTEDT,**

PATRONO MAGNO.

MÆCENATES MAGNI, quibus adductus,
tui. Veneror illam, TANTIS VIRIS omnino
narumq; artium cultoribus prestare soletis; pri-
nullo non tempore me fuistis amplexi. VOBIS,
dem vitore proprio destitutum, illa duntaxat,
offero consecroq; juxta qua decet reverentia ro-
rentes excipiat, atque etiam posthac in clientum
BIS omnia ac felicia perpetim apprecabor

MINUM VESTRORUM

ostissimus
ZELIUS
Præcepit

Nobilissimo Domino,

**D^N. PETRO
AULÆWILL,**

CONSULI urbis Holmiæ, curam justitiæ admini-
strandæ gerenti, Gravissimo Æquissimoque,
AVUNCULI loco Venerando.

Nobilissimo

D^N. JONÆ

Legioni Fulminatrici a Judicis
AVUNCULO
ætatem

Vobis, AVUNCULI PROPENSISISSIMI, ob bene-
bus ne recensendis quidem, nedum remun-
mi ac reverentiæ pignus, qua par est pietate & vo-

NOBILISSIMORUM VE-

Cultor ob-
JOH. GE-
J. F. N.

Nobilissimo Generosissimoq; Domino,

**D^N. CAROLO
ARNELL,**

SECRETARIO Regio Solertissimo, accuratissimo,
AVUNCULO propensissimo,
Jugiter colendo.

Domino,

ARNELL,

& Epistolis Accuratissimo,
Benignissimo,
inspiciendo.

*ficia plurima, nunquam non mihi exhibita, qui-
randis sufficio, hasce pagellas, in gratis sumi ani-
to omnigena Vestra felicitatis dat, dicat & consecrat*

STRORUM NOMINUM.

strictissimus
ZELIUS
Prorsus

*Episcopi quondam Borgoënsis, b. Doct. JOH. GEZELII
superstiti Filio,
Nobilissimo Domino,*

Dn. JOHANNI GEZELIO,
De Contentu rationis & fidei egregie disputanti,

Grande fuit quondam sat nomen Gezelianum,
Prima sacerdotum gloria, noster honos.
Implet fama polos, spargendo dogmata sacra
Atque profana, simul pervolat omne solum.
Auctores celebres certo numerosa manebit
Gloria, quæ in bucca posteritatis erit.
Laudis Gezelianæ es nobilis unicus hares
Excelsi ingenii judicijque simul.
Te sibi jam rudibus cælum seligit ab annis,
Cognovitque suum nobile delictum.
Nunc opus in lucem mittis, quod docta Minerva
Controbat, ac clarum sternit honoris iter.
Quod superest, animo TIBI toto gratulor, utque
Olim sis atavis, sis abavis similis!
Gratulor en pleno depromtis pectore verbis,
Vive diu patria gemma corusca domus!
Nec prius e terris abeat, quam splendida binos
Implet fama polos, pervolat omne solum!!!

Sic tenuis charus dona gatulatur

Amicus

MATTHIAS HALLENIUS
Aq. Theol. & Past. Lundensis.

Til Herr AUCTOREN.

Sed sold af Jätte art, af kyndig mod och sinne,
Som sagt all tro farväbt, ja skelfwa himlen rett,
Pigverat sig utaf förnuft, förstånd och wett,
Ändoc at knapt et grön af slite hos dem är inne.
The yttre sedde föracht af beligt alt, och mena,
En så förbederwad sät skal pynda dem allena.

Et sold af annan art, men lika willowägar,
Har förra giffets oos så diupt til hertat gådt,
At de också deraf i hiärnan klänning sådt,
Och to förnuftets wärde så snöpligt wärda plägar;
At när aldeles det är qvæst och stöbet, de tycka
Sig hastwa nåde sitt måhl och spizen af sin lycka.

Wår lärde Auctor har, sig til en märkelig pynda,
I detta wackra wärde wist dese folkslag två,
At så **JOMRUST** som **EDD** böw hoos hwarannan stå,
Ja, at förnuft och wett förutan tro och lycka,
Är högsta oförnuft: och tro förutan snille
Har mången bracht på fall och stört i ewig willo.

Det missförstånd, hwaraf mång lärde för hufwud stötter
Sig tyckt i dessa tu nu nyh omwörde ting
Den stridighet ha sedt, som under månans ring
Har gifwits någonsin, uprifwes här med röster:
De äro folksor två, af ächta art och lyste,
At hoos hwarannan de ei tåla minsta lyte.

Så lärde et ämne jag utöfwer mig högst fdgnar,
I hopp at det så wå och artigt föres ut,
Som det för mångom synes en ouplöslig knut
Och det förtienta lof at Herr Auctoren ägnar:
En digert sulles prof, då det bärs fram i dager,
Förtienar och at bli belönt med frans och lager.

JAC. HAARTMAN Johanson.

Corkia-Cunna-Sucuiselle ia Corkiafi oppenulle Herralle,
Herr JOHAN GEZELIUXELLE,

Jobana Julkinen Jaur, Joca Julosti Julistat Juttui,
Opis Obilla Ojenat, Opetat Oudoille Oven;
Heratat Hakeman Hyvia, Hyljeman Huonoja Haaro
Andaiden Asiais Alux AURAN Abkeras Abjos
Nabdaxi, Neuvaxi Nijl Nurioil Niskureil Nivet,
Natisten Nitoman Nije, Noutaman Neuvoja Nuorna,
Edeisild, Bileisild, Eet' Estaiht Endisat Erhet;
Selvel Selitet Suul, Seka Sidos Selkie Sijma.
GEZELI Kirjoitat Kirjan, Kirret keritat Kerkiex;
Endistow Esisais Edut Estemat Etsiz.
Zionist Siunauht Saurt' Sull' Saocoon Sangari Suuri,
Edehta Etzimast Eduin Ebiain; Etz Eleisit Eteit!
Luoja Laupiat Labjas Lainacon Linnasta Luust;
Jacobin Jumala Julki Ijaiste Jacacon Ilo
Uscou Ulialle Urboll' Wirialle Winballe Weicol!
Suomikin Saocoon Sit' Sinul Suosio-Sanoma Suloiht!

Toivotta
GREGORIUS A. HALLENIUS.
Seb. Cant. Ab. Collega secundus.

I. N. J.

§. I.

QVI de consensu rationis & fidei nonnulla commentari proposui, apprimè duxi necessarium in ipsa vocabula, quibus institutum designatur, inquirere; idque eo diligentius, quo certius novimus, non pauca sententiarum divortia, imò litigia, etiam circa substratam materiam, oborta esse ex vocum terminorumque notionibus vagis ac indeterminatis. Per rationem itaque, accepta voce in quadam latitudine, hic intelligimus, non solum facultatem hominis cognoscendi veritates per naturam intelligibiles, sed ipsas quoque doctrinas a lumine naturali profectas. Harum namque in sequenti tractatione cum revelatis frequentis instituetur comparatio. Abstinemus autem

A

tena

2
tem de industria definitione Leibnitii & Wolfii, quæ ratio dicitur esse *facultas nexum veritatum perspiciendi*, aut *ipse nexus veritatum*. Hæc enim definitio iusto strictior nobis videtur; multæ quippe dantur veritates naturales, quarum, & inter se, & cum aliis nexum non adsequimur. Sed ne quis objiciat, vocem naturæ, seu *πελύσημον*, parum recte a nobis adhibitam esse, obiter monemus, quod per naturam cognosci nostro atque communi usu dicuntur ea, quæ vires intellectus humani non excedunt, sed quæ mens vel a principiis in se evidentibus, per legitimas conclusiones demonstrare, vel per experientiam investigare & percipere valet. Atque circa hæc duo cognitionis principia rationem versari statuimus; præcipue cum id extra aleam dubitationis positum sit, pauca admodum ex solis principis per se manifestis, sive a priori, nexu quodam & serie deduci posse, multas autem imo plurimas veritates intelligi per experientiam. Quid multis? Rationem esse facultatem a sensibus inchoatam eorum tutius asserimus, quo certius constat, eorum omnium, quæ aut in ipsa mente peraguntur, aut

3
aut quæ extra eandem sunt & fiunt, representatio-
nes a sensibus tam externis quam internis pendere,
ut verissimum sit, nihil esse in intellectu, quod
non prius erat in sensu. Recte quoque Werulamius.
*Res, inquit, omnes existentes per experientiam co-
gnosimus, quarum notitias duntaxat sparsas habemus* *. Sumimus hic sine ulteriori probatio-
ne multa per naturam vere cognosci, ad-
coque & veritatem dari, quæ *etsi in alto
sapissime involuta*, ut loquitur Seneca, cog-
tu tamen haudquaquam est impossibilis. Pa-
rum itaque moramur sententiam Scepticorum,
nihil omnino sciri affirmantium, quorum stul-
titia adeo est manifesta, ut refutatione indi-
gna videatur. Veritas autem, circa quam ra-
tio occupatur, non certe unius generis est,
quod etiam Leibnitius probe notavit **. Al-
iæ quippe veritates ita sunt comparatæ, ut
oppositum earum impossibilitatem & absolutam
contradictionem involvat. Aliæ vero dantur tales,
ut & aliter esse possint, in quantum nimi-
rum id, cui ipsæ insunt, mutationem admittit.

A 2

* *Serm. fidel. de veritat.*

** *Dissertat. Theod. præmis.*

Un-

4 Unde & hæc contingentes, illæ vero necessaria & æterna dicuntur.

§. II.

Veritates a DEO hominibus revelatas, & facultatem veritatibus hisce assensum præbendam fidem appellamus. Patet hæc definitio tam late, ut comprehendat omnem ambitum revelationis Divinæ, quocumque tempore ac modo factæ. De possibilitate autem revelationis non multum hic disquirimus: quippe quæ evidens omnino est ex perfectionibus Summi Nominis, præcipue ex infinita ejus sapientia & bonitate, quæ non potuit non velle, ut homines per declarationem Sui Ipsius voluntatisque Sux perfectam, summam, cujus sunt capaces, felicitatis participes redderentur. Neque nostrum jam est probare veritatem Scripturæ Sacræ, tanquam a DEO profectæ; quam veram & genuinam revelationem esse, plurima illa criteria, quæ in ipsam quadrant, satis evincunt. Sic etiam sumimus, non dum quidem probatum, sed in sequentibus rite probandum, quædam dogmata & veritates revelatione contineri, quæ ex natura etiam constant, & ex principiis ratio-

5 tionis deduci possunt. Circa hæc vero ratio & fides majori gradu consentiunt, ita ut propositiones, quas veras esse una affirmat, altera quoque altera, & quas negat una, altera quoque neget. Sumimus denique multa a DEO esse patefacta, quæ spheram & caput rationis transcendunt, quorumque existentiam & connexionem ratio prorsus ignorat. Et in his ratio & fides minori gradu concordant; ita nimirum, ut ubi altera quid affirmat vel negat, id altera per se affirmare vel negare non possit, contrarium vero non adstruat, sed potius judicium suspendat, & causam ad proprium forum remittat. Atque hoc est, quod, qui revelationem admittunt, latentur omnes, & inter præcipuos ejus characteres referunt, hanc nimirum ejusmodi continere quæ modo naturali cognosci minime possunt, adeoque mysteria supra rationem esse, quamvis non sint contra eandem*. Peccant igitur

* Joeckerus de Obice Hæres. Constat nos mysteria neutiquam e religione tollere posse; cum nihil aliud defendimus quam istud: rationem nihil, quod secum in mysteriis, nihil, quod

6
igitur ambo, qui vel imperium rationis nimis longe extendunt, & eo usque propagatum cupiunt, ut vel ipsa Sacra Scriptura ad eam, tanquam legem & normam exigatur, nihil probaturi, quod cum rationis axiomatibus non consentiat, vel qui rationem plus justo coarctant, eamque veluti mysteriis DEI iniquam damnant & proscribunt, ac nihil prorsus cum veritatibus fidei eam commercii habere voluat.

§. III.

EXplicata sic genuina rationis & fidei notione, statim ad institutum accedimus, utri-

cum evidentibus natura principis pugnet, deprehendere; etsi utraque manu largiamur, multa in iis occurrere, quae ejus captum longissime transcendunt, neque ab ea capi penitus possunt. Tantum abest, ut hoc philosophus neget, ut potius inter revelationis genuina criteria hoc connumeret, eam talia continere, quae homines recto rationis usu assequi nequeunt: cum DEUS nihil frustra agit, quod utique acturus, si revelationem mysteriis non distingueret ac illustraret.

triusque inter se consensum pro parte virili adstructuri. Primum autem argumentum ex ipsa natura veritatis desumimus. Vera dicitur propositio quavis, cujus praedicatum subiecto absolute vel sub certa conditione convenit; sin vero minus, falsa. Nulla itaque vera alteri atque vera potest esse contraria. Nam alioquin idem simul esset verum & falsum, quod contradictionem implicat. Propositiones autem per naturam cognitae pariter ac revelatae verae sunt §. I. unde per se patet, dogmata, quae rationis fundamentis innituntur, cum revelatione constringere non posse. Apparet itaque hinc, veritates rationis, neque necessarias, neque contingentes rebus a Deo revelatis ullo modo repugnare. Quod vero illas attinet, eo minus contradictio quaedam locum obtinet; quia per necessitatem ipsis propriam oppositum quodvis absolute excludunt. Atque, quum ne divina quidem omnipotentia ad ea, quae in se & absolute sunt impossibilia se extendat, evidens est, neque a DEO quidquam potuisse revelari, quod veritatibus hisce non consentiat. Sed veritatum contingentium diversa est ratio. Nam
quem

8
quemadmodum oppositum earum non in se,
sed certa tantum conditione est impossibile,
ita fieri aliquando potest, ut sub conditione
diversa per sua principia adstruat ratio, quod
revelatio negat, & vice versa; quæ proinde
non vera est, sed apparens duntaxat contra-
dictio. Ad veram enim contradictionem requi-
ritur, ut non solum idem sit subjectum &
predicatum in utraque propositione, sed ea-
dem quoque conditiones *. Sic propositioni ad-
convertem naturæ ordinem restrictæ non adver-
satur illa, quæ naturam, hoc vel isto casu,
præscriptis sibi regulis solutam esse affirmat.
Hinc igitur patet, quæ mens fuit quorundam
Theo.

* Vid. Leibnit. l. c. Aut ea, quæ a ratione possunt
obverti revelationis dogmatibus invicta de-
monstratione nituntur, aut non. Si prius,
veritas veritati esset contraria, nam quidquid
demonstratione fundatur certa, veritas est æ-
terna, nullibi obnoxia dispensationi. Si po-
sterius autem eveniat, probabilis tantum est ra-
tionis revelationi opposita obiectio. Atque e-
jusmodi argumenta nihil adversus fidem pro-
ficiunt.

9
Theologorum, qui veritatem aliquam rationis fi-
dei inimicam subinde esse judicaverint. Nam
si res probe perpendatur, apparebit, nomine
veritatis, a ratione profectæ, illud solum ab iis
intellectum fuisse, quod juxta ordinatum na-
turæ cursum evenire solet **.

§.IV.

Rationem cum fide consentire inde ulterius
probatur, quia omnis veritas est a Deo.
Quod revelationem attinet, de sublimi ejus
origine, vel ideo dubitari nequit; quia quod
Deus revelavit, non potest non esse a Deo. I-
dem etiam de ratione valet. Nam veritas
quævis naturalis, objective considerata, est in
rebus ipsis. Res autem omnes sunt a DEO.
Quidquid enim præter DEUM existit, est fini-
tum atque contingens, adeoque non a se, sed
ab alio, ente nimirum infinito, h. e. DEO.
Præterea, quod entia finita nihil ex se ipsis
habent, inde recte quoque concluditur, fa-
cul-

B
** Dixit Lutherus, secundum philosophiam fieri
non posse, ut verbum caro fiat. Assent et-
iam, quod in Physica verum est, in Ethica
falsum esse posse.